

**Jaroslav Kladiva: Kultura a politika (1945–1948)**

Praha, Svoboda 1968.

Kniha chce podat kulturní dějiny období 1945–1948. Ovšem kulturní dějiny lze vykládat jen v souvislosti s politickým a hospodářským vývojem, a naopak, tyto obory nelze zpracovávat bez přihlédnutí ke kulturnímu vývoji. Autor vskutku přihlíží k politickému rámci tohoto období, méně už k hospodářskému vývoji. Kniha je proto cenným příspěvkem k sociologickému studiu tohoto období. Kladnou stránkou knihy je, že bohatě přihlíží k pramenům a opírá se převážně o archivní zdroje. Po této stránce je nashromážděný materiál obrovský. I použitá literatura je obsáhlá, ač nikoliv bez mezer. Je věcí podrobné kritiky historiků zjistit, jak dalece je tento materiál využit, a je-li využit vždy přesně a objektivně. Je jisté, že v budoucnosti vzniknou diskuse o jednotlivých bodech. Kniha je rozdělena do čtyř kapitol, jejichž názvy vyznačují obsah i zaměření knihy: *Překonávání následků okupace v ideologii a kultuře; Vytváření kulturně politického programu; Boj o duši národa; Vyvrcholení politických a ideologických zápasů*. Toto období bude jistě předmětem dalšího historického i sociologického výzkumu a budou se shromažďovat stále nové poznatky o této tak významné epoše našeho státního a národního vývoje. Lze vitat, že již dnes, kdy všechny tyto události jsou v čerstvé paměti, dochází k pokusu o jejich vědecké zpracování.

-a.-

**Alex Inkeles: What is Sociology?**

Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey 1964, s. 120.

Populární úvod do vědního oboru i do povolání sociologa od A. Inkelese z Harvardské university obsahuje osm kapitol, jejichž obsahem je předmět sociologie, její vztah k jiným oborům, modely společnosti, pojetí člověka v sociologickém rozboru, základní prvky společenského života, základní společenské pochody, způsoby výzkumu a nárys sociologie jako povolání. Autorovi se podařilo podat srozumitelně celkový přehled společenského života a současně zpřístupnit začátečníkovi výsledky, k nimž dospěli přední sociologové. Aby čtenář nabyl představ o tom, co je předmětem sociologie, vykládá názory zakladatelů sociologie (Comta, Spencera, Durkheima, Maxe Webera), čím se sociologové zabývají, atd. Student je veden k samostatnému přemýšlení, současně však aspoň v kostce poznává vedle základních pojetí i některé

známé speciální teorie, jako je Weberova teorie o vlivu protestantské etiky na ducha kapitalismu. Strukturně funkcionalistické pojetí T. Parsonse je populárně vysvětleno v návaznosti na Comtovu myšlenku sociální statiky, současně se však ukazuje časová omezenost přístupu, který nedbá změn a vyznačuje se převahou zájmu o status quo, ne-li konzervatismem. Studium hodnot je doloženo příkladem práce F. Kluckhohnové, jež na základě výzkumu pěti obcí těžce oblasti ukázala různost ideálů jejich obyvatel. Ve stati o sociologii změny je zmínka o výzkumu T. Newcomba, který sledoval změnu konzervativních názorů studentek koleje ve Vermontu, a o práci W. F. Cottrella o vlivu zavádění Diesellových motorů v dopravě na názory lidí. Pokud jde o metodologii, přiklání se Inkeles k názoru J. J. Schwaba, podle něhož použití té které metody není produktem „neúspornosti logiky či dějin“, nýbrž osobnosti badatele, a je tu třeba určité snášenlivosti. Rozhodující je rozsah nových poznatků, přínosu každého sociologa. Inkeles tu připomíná Parétův výrok, že věda nemůže dosáhnout jiných než dočasných, přechodných pozic, a že každá teorie plní své dočasné poslání, aniž lze od ní očekávat víc. Poslední kapitolu o povolání sociologa uzavírá autor statí, v níž připomíná — shodně s Durkheimem — dvě základní podmínky rozvoje sociologie: opuštění tradicionalismu a skutečnou viru v rozum, což znamená, že sociologie může kvést jenom za naprosté svobody badání.

F. P.

**André Gorz: Zur Strategie der Arbeiterbewegung im Neokapitalismus**

Europäische Verlagsanstalt, 1967, s. 233.

Ve vyspělých kapitalistických zemích ztratilo odmítnutí daného společenského řádu svou přirozenou základnu. Socialismus nemůže už být zdůvodňován bojem proti bídě, takže boj o moc a o socialismus se staly abstraktními pojmy, které samy o sobě už nepůsobí mobilizačně. Politicky může ovšem být socialismus jen mocí námezdně pracujících, hospodářsky jen kolektivním vlastnictvím výrobních prostředků — to ale není zdaleka všechno: pojem socialismus ztrácí smysl, nezahrnuje-li zároveň také nový typ vztahů mezi lidmi, novou hierarchii úkolů, nový model života a kultury. V současných podmínkách nemůže pro dělnické hnutí ve vyspělých kapitalistických zemích žádná socialistická společnost nabídnout vzor, samo musí řešit problémy humanizace výroby a její podřízení požadavkům a potřebám jednot-